GESPREK MET SONIA GARMERS OVER "ORKAAN"

Kinderen krampachtig naar de kiko-school

Een muur van vrolijkheid

Sonia Garmers: ,,Schrijven moet een heerlijk raadsel zijn".

kaan hield ervan om de en zelf te zoeken. Maar de e keer, dat hij iets zelf zocht, liep het helemaal Toen hij zijn les zat te leren de bruiloft in Kanaän - op bij Chaya in de keuken - e: "Ik wou dat ik ook water ijn kon veranderen. Dan k gauw rijk."

was bezig lekkere gele ade in te schenken voor de dinnen van zijn moeder. kon je maar water in nade veranderen dan was ik vreden. Alles is op en ik straks weer naar de toko." eek vanuit het keukenraam r buiten, naar de stekende En ging toen zuchtend binnen met het blad vol n limonade.

kaan had zijn les over an zo goed geleerd dat hij ance twee lege flessen pakte mee naar de w.c. verdween. moet lukken ...het moet n...!"dacht hij intens. deed de w.c.-deur achter op slot. Voor wonderen t je altijd alleen zijn !"

is de passage waar alle eren het over hebben, die aan" van Sonia Garmers en hebben. Is Sonia niet g dat haar serieuze elingen verloren gaan door grappen die ze vertelt? kijkt me verbaasd aan. zet ze al die grappen erin en afweer tegen eventuele ek?

alist: "Ik ben niet bang aanvallen. Ik ben wel bang k serieus word. Dan wordt aai. Ik wil serieus zijn met grapje. En dat komt wel r. Mijn dochter zei toen ze rkaan" uit had: "Mami, die en heeft toch een goed ." Ze had heus wel door r het over ging."

nia en ik zijn op de porch zitten. Ze draagt een lange rige jurk en neemt een ichtende houding aan. De n binnen zijn geregeld. ik kwam stond er op de tv awaaierig tienerprogramma Om zich verstaanbaar te en maken, zette Sonia het d zachter, wat aan haar ste dochter hevige esten ontlokte. Resoluut de Sonia de tv uit. Na enig en weer gepraat kwam de oplossing: de tv mag aan, r het geluid moet binnen ale proporties blijven.

n de bijna gewijde aandacht mee ze de vragen afwacht, ik gebruik om meer te n te komen van de ernstige

genover echte vrienden k ernstig, ga ik dieper op ngen in. Dat doe ik met en niet. Waarom moeten ijn serieuze kant kennen? ouw een soort muur van kheid om me heen, die gevoeligheden moet ermen. Ik wil de mensen kans geven mij verdriet te Ik heb het gevoel dat de en er misbruik van gaan n als ik mezelf helemaal en."

komt er aarzelend uit, Sonia er liever niet over Daarom probeer ik het en omweg door te vragen e boeken ze zelf leest.

arold Robbins. Sloan on....De laatste tijd heb ik werken gelezen van ueline Suzan." Opeens usiast: "En de gedichten- dels van Pablo Neruda." staat op en haalt een el boeken. Vier bundels van rda liggen bovenop. "Ik d zo van gedichten. In "20 mas de amor y una canción sperada", dat vind ik zo n, dat trieste..." Sonia zegt met grote, donker blinkende n. "Ja, ik ben serieus, ik heb euze momenten. Niet zo geleden heb ik een boek Simone de Beauvoir zen. Dat vond ik erg goed, meer van haar lezen. En de illiaanse literatuur natuurlijk. Ik lees daarvan alles wat verschijnt." Welke Antillianen haar voorkeur hebben, vertelt ze liever niet: "Je raakt zo gauw gevoeligheden."

KRITIEK

Ondanks de muur van vrolijkheid die Sonia Garmers heeft opgetrokken, bevat "Orkaan" een flinke dosis kritiek op de Curacaose gang van zaken. Als ik daarover begin, slaat ze haar hand voor haar mond en zegt grinnikend: "Ik heb zo mijn best gedaan om een betere indruk van Curacao te geven dan ik in "Lieve Koningin" gedaan heb."

Een van de punten van kritiek is dat ouders hun kinderen vaak niet begeleiden.

"Jullie hebben nooit tijd voor hem. En is het dan zo erg dat hij met zijn moeilijkheden bij mij gekomen is? Ouders zijn vaak jaloers als kinderen iemand anders dan hun eigen ouders vertrouwen."

Zal Sonia niet het verwijt krijgen dat ze met haar boek de kinderen tegen hun ouders opstookt?

"Daar heb ik niet aan gedacht." Peinzend: "Zal een kind van twaalf jaar dat zo opvatten? Ik denk dat hij meer zal denken: die ouders van Orkaan zijn zo." Lachend en opeens beslist: "En mocht het zo zijn, misschien is het dan wel een aansporing voor de ouders om dat boek ook te lezen."

Een ander punt van kritiek in "Orkaan" is de heersende minachting voor handwerk. Eerst uit Sonia die nog vermengd met een grapje:

Orkaan tegen zijn ouders: "Ik wil leren om dingen te repareren. Je zegt zelf altijd dat er hier geen mensen zijn om kapotte dingen in huis te maken."

"Leren? Hoe?" Zijn vader is nog steeds verbaasd.

"Bij oom Chitu, no."

"Oom Chitu!" roept zijn moeder uit de hoogte. "In dat armoedige winkeltje van hem? Je wilt toch geen timmerman worden? Daarvoor sturen wij je niet naar de HAVO."

"Jozef was ook timmerman en in de bijbel staat nergens dat hij op de Havo is geweest. En toch kent iedereen hem".

Later ernstiger, als oom Chitu tegen Orkaans ouders zegt:

"Jullie zijn te trots. Met je handen werken is geen schande".

De vader van Orkaan betrapt hem als hij auto's wast. Dat hoort een jongen van zijn stand niet te doen.

Sonia hierover: "Als Orkaan met zijn handen had mogen werken, waren er helemaal geen moeilijkheden geweest. Maar de mensen hier zeggen: "Een vakantiejob! Mijn zoon bij een pompstation werken? Dat niet!" Ik hoop dat een heleboel ouders het werk zullen lezen en anders zullen gaan denken. De mensen moeten niet denken dat alleen een kantoorbaan belangrijk is. Ik vind ze wel leuk hoor, die mannetjes achter een bureau, maar ik stoor me er wel aan dat men liever pakjes wegbrengt, dan dat men een vak gaat leren. Orkaan wil iets maken met zijn handen. Maar van zijn ouders moet hij naar de Havo. Dat vindt hij freak. Ik vond de school vroeger ook freak. Ik was de stoutste van de klas, ik had naar een school gewild waar ik niet altijd in de bank hoefde te zitten. En zo zijn er veel kinderen op Curacao. Maar ze moeten van hun ouders naar een Mavo-school of een kiko-school, terwijl die kinderen bij voorbeeld op een LTS veel gelukkiger zouden zijn".

Deze kritiek verbindt Sonia met andere kritiek die ze heeft: het verschil dat bij de opvoeding tussen jongens en meisjes gemaakt wordt. Oom Chitu zegt van Mayra zijn vijftienjarige dochter:

"Zij wordt de beste timmervrouw van Curacao. En politoeren kan ze ook nog. Er zijn maar twee mannen op het eiland die dat vak kennen en één van die mannen ben ik. Als ik later dood ben, heeft mijn dochter een vak in haar handen. Dan hoeft zij geen hap eten te bedelen bij familie. En dan hoeft zij ook niet gauw te trouwen om verzorgd te zijn. Dát is onafhankelijkheid!" Dat zegt oom Chitu tegen iedereen die met stomme opmerkingen over Mayra komt".

Sonia: "Ik heb er een hekel aan dat meisjes hier anders behandeld worden als jongens. Antillianen zeggen dan wel eens tegen me: "U bent gefrustreerd". Vind je dat nou leuk? Ik ben helemaal niet gefrustreerd op dat punt. Meisjes en jongens moeten gewoon op dezelfde manier grootgebracht worden.

Daarom laat ik Mayra ook timmervrouw worden. Ik dacht: voor dat meisje moet ik iemand hebben als Mayra van der Dijs. Toen heb ik dat meisje ook maar Mayra genoemd. Ik wil dat mijn dochters zo'n karakter hebben. Ik ben bezig met een vervolg op "Orkaan". Daarin komt Mayra meer naar buiten".

Sonia Garmers

Heeft Sonia haar eigen dochters zelf laten kiezen naar welke school ze gingen?

"Ja, Jessica bijvoorbeeld, wilde naar de MTS. Daar heeft ze twee jaar werktuigbouwkunde gedaan. Ze vond het prachtig. Meisjes moeten dezelfde dingen kunnen doen als jongens. Ik pest de jongens daar in "Orkaan" ook een beetje mee. Het is leuk dat ze dat op de achterkant van het boek gezet hebben:

"Voor Orkaans ogen gaat alles draaien. Mayra duwt hem zachtjes op het bed. "Orkaan geen grapjes! Als je hier flauwvalt, zeggen de mensen later dat ik jou verkracht heb".

Ik weet precies hoe jongens daarop reageren: "Wat, een vrouw mij verkrachten??" Sonia lacht. "Ik praat in het boek ook heel openlijk over sex. Kinderen weten het toch? Dan kun je er beter openlijk over praten. Oudere mensen doen veel te vaak aan struisvogelpolitiek".

Als Sonia een man was geweest, wat had ze dan willen worden? Kordaat: "Timmerman. Dan kon ikzelf mijn spullen maken. Daarom wordt Mayra ook een timmervrouw".

Opvallend is, dat het punt van ongelijke behandeling van jongens en meisjes juist in Sonia's Nederlandstalige boeken zo'n belangrijke plaats inneemt.

"De verklaring is heel eenvoudig", legt Sonia uit. "In mijn Papiamentse verhalen kon ik dat niet zeggen, omdat het allemaal hele korte verhalen zijn".

YAYA

"Orkaan en "Lieve Koningin" stellen dezelfde problemen, er komen soms bijna dezelfde mensen in voor. De kordate yaya bijvoorbeeld.

"Kijk de andere kant uit!" beveelt Chaya's grootmoeder. "Ik moet bukken". Orkaan kijkt toch en ziet het ouwe mensje een zware, ijzeren pan van de vloer tillen. Bijna valt ze om. "En een plank voor de pannen moet er ook komen", denkt Orkaan. "Zat ik maar op de LTS inplaats van op die stomme HAVO dan kon ik het allemaal zelf opknappen!"

Maar dankzij oom Chitu kan Orkaan later in het verhaal toch de pannenplank gaan maken. Daarvoor is het nodig dat hij yaya de maat neemt.

"In de keuken maakt hij zijn gereedschapskist open, pakt zijn duimstok en een potlood en legt zijn boor vast klaar. "Yaya, kom even kijken". Orkaan staat klaar met zijn duimstok om Yaya te meten, want zij moet bij de pannen kunnen komen op de planken, die hij tegen de houten muur gaat zetten. Yaya komt aanlopen en als ze Orkaan met de duimstok ziet, staat ze stokstijf stil. Geschrokken jammert ze: "Orkaan, ik ben nog niet dood! Alleen van dode mensen wordt de maat genomen en Yaya is nog niet dood".

Sonia: "Mijn yaya was erg leuk. Ze kon Nederlands wel verstaan, maar niet zo goed spreken. Op een dag kwam er een frater en die vroeg: "Yaya, is Sonia thuis?". Ze zei: "Nee, frater, Sonia niet thuis". De frater zei: "Maar haar auto staat voor". Yaya: "De auto is ziek".

Na een pauze waarin de lach op het gezicht van Sonia plaats maakt voor een starende uitdrukking: "Mijn yaya was een wijs mens. Een rots van een vrouw. Ik ben bang voor kritiek, weet je, dat doet pijn. Toen "Lieve Koningin" uitkwam, moest ik yaya eerst uitleggen wat een recensie is. Toen ze het begrepen had, zei ze: "Je moet eraan denken Sonia, dat het maar van een mens komt."

SCHRIJVEN

"Ik schrijf over wat ikzelf graag had willen zijn. Mijn opvoeding is anders geweest. Misschien dat ik het daarom in de jeugdboeken zoek. Ik kan zelf niet anders worden dan ik ben. (Terugdoelend op hele stukken van het gesprek die ze liever niet in de krant heeft, omdat "de mensen er zo gauw iets achter zoeken en denken dat je ze voor gek wilt zetten":) Een hoop dingen zeg ik liever niet, ook al staan ze wel in mijn boeken. Als ik praat, pas ik altijd op. Ik heb het idee dat je minder pijn doet als ze de dingen lezen. Daarom bewonder ik Mayra van der Dijs ook, die zegt wel straight wat ze denkt. Door mijn opvoeding kan ik het niet. Maar ik wil wel dat de jeugd anders opgevoed wordt, dat de jeugd het wel durft. Daarom schrijf ik nu graag voor kinderen. In "Orkaan" voor de leeftijdgroep van zeg tussen de tien en de zestien. Van het schrijven heb ik nu de smaak te pakken, ik kan het niet meer laten. Zelf alleen iets maken. En in het Nederlands omdat ik nu een groter publiek heb en van de hele rompslomp van het zelf verzorgen van het uitgeven af ben. "Lieve koningin" ging makkelijk. "Orkaan" was echt werken. Ik liep een jaar met het idee rond. En in drie weken heb ik het met pen en potlood geschreven, van 's morgens acht tot 's middags half twee. Ik heb veel hulp van Miep Diekmann gehad. Die zei: "Schrijven is geen inspiratie. Je moet elke dag proberen zoveel bladzijden te schrijven. Ze heeft me verteld waar de hoogtepunten moeten zitten en hoe ik het verder moest indelen.

Toen ik aan het schrijven begon, was het soms zo spannend voor me dat ik 's avonds vroeg naar bed ging, om te liggen denken hoe ik de volgende dag verder zou gaan. De dag dat ik het laatste zinnetje schreef, heb ik gehuild. Het was niet meer van mij, ik had afstand van "Orkaan" gedaan. Het was nu voor anderen."

Ze pakt de boeken van Pablo Neruda op en liefkoost ze. Dromerig: "Schrijven, het is een raadsel, o, heerlijk. Een raadsel moet het zijn."

Als ik weg ga, zegt ze bij het hek: "Heb je gelachen om "Orkaan"? Eigenlijk is het niet de bedoeling. Even later lachend:

"Ik ga een heel serieus boek schrijven."

B. JOS DE ROO

Orkaan

"Orkaan" van Sonia Garmers voorziet in de grote behoefte aan eigen Antilliaanse tienerliteratuur. Door de eenvoud van taal is het boek op de Antillen geschikt voor een grote leeftijdsgroep. Zowel kinderen van tien jaar als van vijftien jaar lazen "Orkaan" in één adem uit als ik hen het werk gaf ter beoordeling. De jongere kinderen vertelden vol plezier over de vele grappen die Sonia Garmers in "Orkaan" verwerkte, de oudere kinderen bleken meer geraakt te zijn door de vraag of Orkaan wel juist handelde. Allen vonden het zalig een boek te lezen waarin herkenbare situaties voorkwamen, waarbij niets verbloemd werd. In "Orkaan" bespeelt Sonia Garmers dezelfde thema's als in haar vorige werk "Lieve koningin hierbij stuur ik U mijn dochter". Dat was een best-seller op Curacao: meer dan tweeduizend exemplaren werden ervan verkocht. Vandaar dat de boekhandel hoge verwachtingen heeft van "Orkaan". Men heeft er meteen duizend van besteld. Ze zullen hun weg wel vinden, want "Orkaan" is minstens even onderhoudend als "Lieve Koningin" en een stuk spannender.

De hoofdfiguur Orkaan is er de oorzaak van dat geen enkel dienstmeisje het lang bij hem thuis uithoudt. Tot Chaya komt die hem op haar eigen wonderlijke manier begrijpt en zelfs helpt met zijn "hijswerk". Orkaans vreugde is maar van korte duur, want Chaya gaat terug naar d'r huis om haar zieke moeder te verplegen.

De keren dat Orkaan bij haar op bezoek gaat, valt het hem op in wat voor erbarmelijke staat Chaya's huisje verkeert. Hij besluit het voor haar op te knappen. Eerst gaat hij naar oom Chitu om te leren timmeren. Daarbij ontmoet hij Mayra, die voor Curacaose begrippen erg zelfstandig opgroeit. Als hij het timmervak voldoende onder de knie heeft, beginnen Orkaans problemen pas goed. Hoe komt hij aan geld voor het nodige materiaal? Hij kan het zijn ouders niet vragen, want die vinden dat een jongen van hun stand niet met zijn handen mag werken. Alle verwikkelingen die daaruit voortvloeien komen in stormachtige scènes tot een oplossing als Curacao door een orkaan getroffen wordt.

Orkaan komt met zijn materiaal bij Chaya's huisje.